

AZ ÉLETÚT, MINT METANARRATÍVA: „ÉN ÉS IMOLA – ZSUZSA FILMJE”¹

DOI 10.35402/kek.2025.2.5

Absztrakt

Jelen tanulmány alapját az AntRom Filmműhelyben készült *Én és Imola* című dokumentumfilm szöveggönyve képezi. Az alkotás a „*Kik vagyunk... és miért?*” címmel futó dokumentumfilm-sorozat legújabb része. Az epizód szerkezetét és felépítését tekintve szakít a sorozat formavilágával és az életút hagyományos kronológiai logikájával. Az inverz életút szövege különös perspektívát kínál a néző/olvasó értelmező erőfeszítéséhez. A főhős, egy értelmiségi roma származású nő, akinek rendkívüli életpályája és az egyes életesemények formabontó kontextuális rendje új megvilágításba helyezi a biográfiai módszerben rejlő elemzési lehetőségeket. Erre alapozva kerül az írásban megfogalmazásra az a felvetés, hogy miként válhat az életút narratíva a roma és/vagy hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjával kapcsolatos társadalmi diskurzus egyik metanarratívájává.

Kulcsszavak: életútnarratíva, roma értelmiségi női szerepek, interszekcionalitás, előítélet

Gábor Biczó: The Life Path as a Metanarrative: “Me and Imola – Zsuzsa’s Film”

Abstract:

The present study is based on the script of the documentary film “Me and Imola”, made at the AntRom Film Workshop, and is the latest in a series of documentaries entitled “Who are we... and why?”. In terms of structure and structure, the episode breaks with the series’ formal logic and the traditional chronological logic of the life story. The text of the inverse biography offers a particular perspective for the viewer/reader’s interpretative efforts. The protagonist, an intellectual woman of Roma origin, whose extraordinary life trajectory and the form-defying contextual order of individual life events shed new light on the analytical possibilities of the biographical method. Based on this, the paper proposes how the life course narrative

can become one of the metanarratives of the social discourse on the social inclusion of Roma and/or disadvantaged people.

Keywords: biographical narrative, roles of Roma women intellectuals, intersectionality, prejudice

Az alábbiakban a villanásnyi és csak néhány fontosabb felvetést tartalmazó elméleti bevezetőt követően egy inverz életút szövege olvasható, amelynek alapját az AntRom Filmműhelyben készült *Én és Imola* című dokumentumfilm szöveggönyve képezi. A film felépítése kronológiailag fordított sorrendben tárja a néző elé az életút állomásait, a jelenből a legkorábbi múlt eseményeinek bemutatásáig terjedő fordított logikájú szerkezeti felépítés alapján követi végig a főhős, egy értelmiségi roma származású nő rendkívüli életpályáját. Az életútábrázolás a szokványostól eltérő megoldása nem öncélú. A készítőik álláspontja szerint a szöveg fordított szerkezete, az egyes életesemények formabontó kontextuális rendje az olvasó számára az életút egészének értelmezését új megvilágításba helyezi. A bevett gyakorlattól eltérően itt nem azt ismerjük meg, hogy valaki személyes történetét az emlékezés útvesztőjén keresztül miként vezeti le és konstruálja meg a legkorábbi emlékeitől a jelenig tartó logikus folyamatként. Esetünkben az elbeszélő „Én” életútnarratívája a jelentől a legkorábbi múltig tartó „alámerülés”, utazás az emlékezés kútjába, amelynek origója a születés.

Az alkotók természetesen nem rejtik véka alá, hogy a közölt életút szövege, a dokumentumfilm jeleneteinek sorrendje alapján létrehozott narratíva, összetett kompozíció. Többszörös értelemben is a szerzői szándékot szolgáló megoldás, amely a roma származású elbeszélő történetének tükrében igyekszik kihangsúlyozni a társadalmi integráció interszekcionális és szituatív természetét. Ezek olykor, amint jelen esetben is, az olvasó/néző számára elképzelhetetlen konstellációkat képező drámai események sorozatát tárja fel. A szöveg közlése szándékunk szerint nem merül ki az életút rekonstrukciójának forgatókönyvében, az elbeszélő „Én” történetének manifesztumában, hanem ezen túlmutatva az éppen ennek a lehetőségét megteremtő szituatív megküzdéstörténet beszámolója.

¹ Biczó Gábor – Szabó Henriett: *Én és Imola. Zsuzsa filmje*. Lippai Balázs Roma Szakkollégium, Debreceni Egyetem, Debrecen-Hajdúböszörmény, 2024.

Az életútszöveg árnyalását szolgálja, hogy a komplett narratíva nem csak a főhős által elmondott szövegelemeket tartalmazza. A középkorú édesanya elbeszélését középiskolás lányának párhuzamos „megszólalásai” tagolják. A szüzsé az anyalánya kapcsolat bonyolult viszonylatainak részleteit az anya életútjának perspektívájából és arra vonatkoztatva mutatja meg. Az inverz életútbeszélés szövegkonstrukciója az Imolatól idézett beágyazott interjúrészletek alkalmazásával az értelmezési lehetőségeket mélyítő megoldás. Segíti az olvasót annak felismerésében, hogy az életút és annak elemzése paradigmatis értelmeben miként válhat a roma és/vagy hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjával kapcsolatos társadalmi diskurzus egyik fontos metanarratívájává. A felvetett gondolat, az inverz életútbeszélés szövegének elolvasása előtt néhány megkerülhetetlennek tetsző elméleti kérdés bevezető igényű felvetését követeli.

Egy inverz életútbeszélés ontológiája

Az életútbeszélés szövegének keletkezése a biográfiai módszer alkalmazásába beágyazott, és speciális gyakorlati helyzet. (Kovács 2007.) Általános körülményeinek tisztázása segíthet a szöveg a maga feltételei szerinti értelmezésében.

Az életút az elbeszélő szemszögéből az élettörténet időrendben rekonstruált szerkezeti vázlata. Indítéka az életút alanyának a személyes történetével kapcsolatos értelmező viszonya, amelynek fókuszában az a szándék áll, hogy az önmagáról megőrzött emlékeiben rendelkezésre álló elképzeléseit a múlttól a jelenig tartó következetes szöveggé mondja el. Az életút szövege az emlékezet munkájának terméke az „Én” történetéről, egyfajta magyarázata és indoklása jelenének, amiben a felejtés generikus szerepe elvitathatatlan. (Ricoeur 1999.)

Az életút elbeszélőjének feladatát két párhuzamos és adott esetben egymásnak némiképp ellentmondó cél határozza meg. Küzdelem a felejtés homálya ellen annak érdekében, hogy megfogalmazott történetében minél hitelesebben rekonstruálja önmagát. A hitelesség záloga a részletek és az élettörténeti események kontextusainak felidézéséért tett erőfeszítés. Az emlékezés a felejtés eróziójával szemben menedzselt ellenfolyamat annak a tudatában, hogy anyaga, az életesemények jelentős mértékben felidézhetetlenül elvesztek. Ahogy erről Ricoeur (2004) a felejtés apóriájának tételében értekezik, ez egyszerre fenyegetés és szükségyszerűség. A felejtés nem intencionális, hanem

akcidentális, ami az emlékezet törekenységének következménye.

Zsuzsa (a főhős) inverz életútszövegének alapját képező interjú a hagyományos gyakorlatot követve kronológiai rendben került rögzítésre. Az alapszöveg elemzését követően több, a részleteket, a belső ellentmondásokat tisztázó további interjúra került sor. A munkának ebben a szakaszában szembesültünk a felejtés etikájának ricoeuri tézisével, a felejtés és a megbocsátás paradoxonjával a gyakorlatban. Az életút részleteinek tisztázása iránti érdeklődésünk fokozatosan segítette hozzá az elbeszélőt ahhoz, hogy emlékezetében asszociatív eljárással idézze meg azokat a revelatív részleteket, amelyek a megküzdéstörténet tartalmi csomópontjaiként álltak össze aztán egészszé. Az életútbeszélés részleteiben a felejtés homályából előhámozott emlékeken keresztül megvalósuló önértelmezés elválaszthatatlan a megbocsátás gesztusától. A filmkészítésnek ezen a pontján, a szerkezeti terv sokadik változataként merült fel az inverz struktúra ötlete. Döntésünk alapvető indoka az volt, hogy ezzel tudtuk a főhős a saját emlékmagán végzett értelmezéseinek asszociatív logikáját hitelesen visszaadni.

Az életút több alkalommal zajló felvétele, az emlékezésfolyamat működése egy további fontos és értelmezésünket meghatározó körülményre irányította figyelmünket. A helyzet fenomenológiai értelemben három elem strukturális kapcsolatának a következménye. Az elbeszélő „Én”, ennek az emlékezésnarratívában megalkotott alteregója, ami a szövegben objektívált kognitív alakzatként „létezik”, valamint az életútfelvételt készítő „Másik”. A közöttük lévő kapcsolatok megértése, a logikailag adott három relációban tetten érhető kölcsönhatásvizonyok tisztázása az emlékezés dialektikájának egyik kulcskérdése.

Az „Én” kapcsolata a narratívában megkonstruált alteregójával a személyes emlékezet munkájának eredménye, ahol a saját magáról létrehozott emlékezetszöveg szükségszerűen visszahat magára az emlékezésfolyamatra. Az „Én” nézőpontjából az életútbeszélést működtető személyes emlékezet reflexív, identitásformáló hatása gyakorlati jelentőségű. A narratíva keletkezése azonban túlmutat az „Én” a múltjával kapcsolatos személyes megértő viszonyán. Ennek oka az életútszöveg keletkezésének harmadik tényezője, tehát a címzett, a hallgatóság (filmkészítő/kutató), aki a társadalmi környezet képviselőjeként a helyzetbe bevont személy. Az elbeszélő szempontjából az emlékezésesemény

külső vonatkoztatási pontja, akivel, pontosabban a feltételezett elvárásaival kapcsolatos várakozások visszahatnak magára az életút megszövegezésére és konkrét tartalmára. Annak a mérlegelése ugyanis, hogy kinek és miért meséli el valaki a történetét, teszi ezáltal hozzáférhetővé személyét, életvilágát, illetve világképét fontos alkotója az elbeszélésnek. Az tehát, hogy kik vagyunk „Mí”, az életútfelvétel aktorai, és hogy miként képviseljük magunkat a kutatási helyzetben, mindez az életútelbeszélésben megvalósuló emlékezés- és értelmezésfolyamatra döntő hatást gyakorló módszertani jelentőségű tényező.

Végül, de nem utolsósorban az életútnarratíva keletkezésének fontos relációja a készítőnek az elbeszélés történetében létrehozott identikus „Én-alakzattal” kapcsolatban kidolgozott értelmezése, amely nem elszigetelten létezik. Az interpretáció visszahat a kérdezőmódra, a tartalomra, az esetleges logikailag mutatkozó hézagok kitöltésének lehetőségére, általában a konzisztens életútszöveg megvalósíthatóságának esélyére. A nem csekély mértékben kutatásaitikai felelősség tudatában megkonstruált kutatói szerep aktív hatást gyakorol a konkrét életútszövegre.

Összefoglalva, úgy tűnik, hogy az életútelbeszélések ontológiájának megértése az emlékezés-folyamat dialektikájából vezethető le. Jellemzője, hogy fokozatosan elmélyülő és kitáguló interpretációs horizontba beágyazott elemzést követel. Az életútnarratíva keletkezése folyamatos hermeneutikai erőfeszítés terméke, ahol az értelmezések reflexív kölcsönhatásban állnak egymással és rekurzív logikát követnek, lépésről-lépésre nyitják meg a szöveg jelentéseinek egymást elfedő rétegeit.

Az életútnarratíva keletkezése

A jelen írásban bemutatásra kerülő szöveg rögzítésének folyamata és az ennek eredményeként létrehozott változat tartalma véleményünk szerint iskolapélda igényével reprezentálja, hogy miként szolgálhat egyfajta metanarratívaként a roma és/vagy hátrányos helyzetű egyének életútja a kortárs integrációs diskurzusban. Értelmezésünkben az életút szituatív és széleskörűen jól értelmezhető társadalmi fenomén. Pontosan rávilágít az interszekcionális kontextusokra és az együttélési helyzetek szegmentális valóságára, ezzel mintegy át-hidalja és „párbeszédre” kényszeríti a diszciplináris zárványokban elszigetelten kidolgozott témákat és értelmezéseket.

Az itt közölt inverz szerkezetű életútelbeszélés szövegelemeinek rögzítésére 2024 októbere és 2025 januárja között került sor több alkalommal Tiszadobon és Hajdúböszörményben. A tiszadobi helyszínek az elbeszélő otthona, a település közterületei és a Tisza-holtág természeti környezete voltak.

A közölt szövegváltozat szó szerinti lejegyzése az interjúkban felvett hanganyagok és részben azonos a történetből készült film tartalmával. A film szövegváltozatához képest csupán annyi különbség van, hogy az egyes vágóképekhez rendelt narratív elemeket, amelyek a vizuális környezet kontextusa nélkül nem értelmezhetők, azokat a kéziratból töröltük. Az olvasást könnyítendő a beszéd szöveg megakadásakor a felvételen hallható zavaró kísérfhangokat kiszűrtük. Ezzel szemben a szóismétléseket, a beszéd egyéni jellemzőit, a kiejtést, a szórendet, a rag- és toldalékhasználatát változtatás nélkül közöljük, és legfeljebb a szöveg stilisztikai koherenciáját támogató központoszással éltünk.

ÉN ÉS IMOLA – ZSUZSA FILMJE

A mindennapok

Zsuzsa: „Negyvenhat éves vagyok, majdnem negyvenötöt mondtam, mindig lefele kerekíték, de negyvenhat éves vagyok. Van egy kislányom, aki már most tizenkilenc éves lesz. Imolának hívják. Több szakmám is van, az egyik az a cipőfelsőrész-készítő, házvezetőnő képző, utána leérettségiztem, és van egy gyógypedasszisztensi képzésem. Abban dolgoztam tizenhét évig, tizennyolc évig abban dolgoztam, mint gyermekvédelmi asszisztens. És most pedig Hajdúböszörményben a Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karán vagyok nemzetiségi óvodapedagógus levelezős hallgató.

Nincs olyan, hogy kedvenc hobbim, nagyon sok minden beletartozik. Nagyon sok mindent szeretek. Úgy, hogy kedvencem nincs olyan, ez ugyanolyan, mint a zenei világban is, nincs olyan, hogy

kedvencem, hanem szeretek bizonyos dolgokat belőle.

Imádom a zenét hallgatni, a rock and roll, ami a '60-as években, ami a szívem csücske az az életézés, amit ők képviselnek.

Büszke vagyok magamra! Olyan jó és olyan büszke vagyok magamra. Hol van? Meg akarom nézni, hogy milyen jegyeim lettek végül is. És ezek annyira jók! Kell a kód! Ez a kétfarkos rendszer ez elég... de már megszoktam.

A legkisebb dologba is meg tudom találni a boldogságot. Én nagyon pozitív vagyok, mindenkivel szemben és mindennel szemben. Én boldog vagyok attól is, hogy ha otthon, az otthoni dolgaim úgy működnek, ahogy én szeretném. Márpedig úgy működik, ahogy én szeretném, és ahogy a gyermekem szeretné, ahogy kettőnknek jó legyen. Inkább ezt mondom, hogy kettőnknek jó legyen és ettől én már boldog vagyok.”

Imola: „Ez az első szobám, amit tényleg azt mondhatom, hogy ez az én szobám, én saját magamnak ki tudtam alakítani ezt. Úgy alakítom ki, ahogy én szeretném. Fal színe is azért lett zöld, mert kedvenc színem. Bár a kék is a kedvenc színem, csak az egy kicsit hideg szín.

Kiskoromba se voltam nagyon lányos, de úgy sose. Például voltak olyan lányok, minden lány körülöttem, rózsaszín a kedvenc színük, a lila, a piros, nekem meg mindig csak a kék és a zöld. És mindenki jött Barbie babával, nekem meg csak állataim voltak. Tehát itt van az én kutyám is. Például ha most Szilveszterre őt itt hagyom, mert elmegyek valahova, ugye tűzijáték lesz, magára hagyom szégyénykémet, ugye bent lesz a szobámban, és tényleg, nagyon fog félni. Ha én hazajövök Szilveszter után, ő ugyanúgy fog örülni nekem, hogy végre hazajöttem. És nem az lesz, hogy miért hagytál itt, nem az lesz, hogy elfordul tőlem, hanem örülni fog nekem. És nem tudom, valamilyen szinten megért engem. Mert vannak olyan pillanatok, amikor kimegyek, és elkezdek sírni, vagy ha nem sírok, akkor nagyon ideges vagyok, vagy nagyon feszült, nagyon sok gondolat van benne, és ő leül mellém, hozzám bújik, és tényleg semmit nem mond, de máris boldogabb vagyok. Szerintem jobbak, mint az emberek, hiába nem beszélnek. Tehát ők megmutatják azt, hogy hiába csinál az ember hülyeséget, ők ugyanúgy tudják szeretni az embert, kételyek nélkül.”

Zs: „Mivel fával fűtök, lemegyek gyűjtöst vágni, nekem ez egy akkora kikapcsolódás és feszültség levezetés, hogy eszméletlen. És ez is nagyon jó. A mozgás.”

Anya és lánya: „cipelem a sorsomat, de néha nem bírom el”

I: „Ugye jöttek anyának nehézségei, kirúgták a munkahelyéről, és pont abban a pillanatban kaptam egy lehetőséget arra, hogy el tudjak menni dolgozni. Úgy voltam vele, hogy akkor elmegyek dolgozni, párommal együtt, majdnem minden éjjel mentünk dolgozni sulit után. Suliból, pedig onnan jöttünk suliba. Vagyis na, munkából egyből jöttünk onnan suliba. Reggel hatkor végeztünk. Igen, este tíz órára kellett menni. Reggel hatkor végeztünk. Hét órára ott voltunk a sulit előtt, akkor megvettük magunknak az ételt a mai napra és elmentünk órákra. Az este hét órás busszal én elindultam, leszálltam Tiszalökön, mert Tiszalökön pedig már céges busz vitt este fél kilenckor. És ugye az meg végigvisz. Úgyhogy nehéz volt. De sose panaszkodtam, hogy fáradt vagyok, vagy nem érzem jól magam.

Jó, jó, ha van hova nézni. Például úgy, mint pénzügyileg. Elmegyek dolgozni, akkor, utána hazajövök, következő hónapban megkapom a fizetésem, nem úgy fogok elmenni például egy boltba, hogy na most nézzem meg, hogy az ösztöndíjból mennyi maradt nekem, abból vásároljak, hanem rendes fizetést kapok és tudok még, anyának is tudok akkor venni. Bár nyilván így is tudtam az ösztöndíjból venni, mert szinte általában az ösztöndíj nyolcvan, vagy hetven százalékát mindig anyának vettem csupa meglepetésekkel.”

Zs: „Volt egy olyan bennem, hogy amit én nem kaptam meg, mindent megadok neki. És ez tényleg így volt, hogy amit én nem kaptam meg, azt biztos, hogy az én gyermekem meg fogja kapni. Mert szüksége van rá, mert kell, hogy legyen neki. Minden olyan dolgot, nemcsak tárgyi dolgokra gondolok, hanem a figyelem, a szeretet, a törődés, ezeket a dolgokat, mert ezekre... Nagyon-nagyon féltettem. Oké, hogy akaratos volt, de mindentől, ha már egy kicsit jobban fújt a szél, már én nagyon-nagyon féltettem.”

I: „Mindenbe a pozitívumot látja. És pont a mai, nem mai nap, de valamelyik nap elmondtam anyának, hogy mindenki, aki ismer téged, azért szeret téged, és azért kedvelnek téged, mert te mindenkibe a pozitívumot látod és én ezt elmondtam anyának, hogy mindenki a jót látod. Hiába tettek veled bármi rosszat, ha megkérnek téged, hogy segítsen, vagyis, hogy mi segítsünk neki, akkor azonnal, gondolkodás nélkül segít nekik. Hiába tettek velünk rosszat, ő segít.

Most elmondok egy példát. Nyilván ez másnak nem olyan nagy dolog, de nálunk ahhoz képest nagyon nagy dolog. Főleg, hogy csak így néztem anyára, hogy, hogy igen, büszke vagyok rá. Van egy ismerőse édesanyámnak, a napokban rám írt az az ismerőse, hogy kellene neki egy cellulux ragasztó, hogy a fiának be tudjon csomagolni ajándékot. És szóltam anyának, hogy rám írt és kellene neki ragasztó, és anya egyből mondta, hogy vidd le neki nyugodtan. Nyilván ez az ember anyának az egyik barátja volt, és miután anyát kirúgták, ez az ember nagyon durván hátat fordított anyának. És még akkor is azt mondta, hogy vidd le nekik nyugodtan.”

Félelmek

I: „Van egy állat, amit a kutya után másodikként nagyon szeretek: a kígyó. Ez az, amit sose tudnák megfogalmazni, hogy miért. Csak egyszerűen meglátom őket és nem érzek félelmet feléjük. Nincs mitől félni. Hát a pókokkal is így vagyok egyébként. Irtózom a pókoktól. Én nekem olyan erős pókfóbiám van, meglátom őket, kimegyek a házból. Szólok anyának, hogy hol, melyik helyen találtam pókot, addig kimegyek a házból, amíg meg nem öli őket. Hát most már ez változott, mert rájöttem, hogy nekem erősnek kell lenni ahhoz, hogy legyőzzek egy félelmemet. És most már nem az, hogy megölöm őket, mert ezelőtt megöltem őket, mert utáltam, amiért féltünk tőlük. Aztán rájöttem, hogy az utálat nem ér el semmit, ezért megvagyok mellettük egyébként.

Nekem egyetlen egy, anyán kívül még volt egy nagyon fontos személy az életemben, ő a nagymamám volt. És nagymamám nagyon szeretett engem. Imádoztam, kedvenc unokája voltam. Tényleg, mindig mikor elmentem hozzá, ott aludtam, reggelre arra keltem fel, ő már felkelt hajnal négykor, vagy hajnal ötkor. Én felkeltem ilyen reggel nyolc óra között, arra keltem, hogy az asztalon ki van készítve a reggeli. Ráadásul még választani is tudtam, hogy mit eszek. De addigra már a húsleves is meg volt főve. És úgy keltem fel, hogy jött oda hozzám, megölelt, mellettem volt végig.

Nagyanyámat elvesztettem. Van egy barátnőm, akinek szoktam azt mondani, hogy elvesztettem édesapámat is. Ami nekem azért rossz, mert úgy vesztettem el, mint egy apát az életemből. Nem ő magát, mint személyisége, mint aki valójában, hanem mint egy apa. Tehát nekem mindig is hiányzott az életemből egy apa. Mert ugye csak anyára tudtam számítani. És nekem nem volt olyan, hogy apára is számítsak. És ezért szoktam azt mondani, hogy nagyanyám mellett még édesapámat is elvesztettem. És attól félek, hogy édesanyámat is elvesztem egyszer.”

Zs: „Itt négyéves volt Imola és nekem voltak ilyen... mindig fáj a hasam, mindig fáj a petefészkem, mindig volt valami probléma. És az első probléma az volt, az első nagyon durva dolog az az volt, hogy hirtelen leféhéredtem és nagyon sokat fogytam. És nem tudtam mire vélni. És emlékszem ez egy nyár volt, amikor mentek a gyerekek a Balatonra és nálam voltak a zsebpénzeik. És egyszer hajnal négykor felkeltem, hogy oltárira begörcsöltem. Nagyon-nagyon fáj a hasam, és nem tudtam mire vélni. Alig vártam, hogy a szomszédom Mária felkeljen, neki van kocsija, vigyen el az orvoshoz, mert ilyenkor mindig kaptam Nospa injekció gyógyszert. Nospa és Algopyrint, és akkor ezáltal én jobban lettem. Mondtam, hogy vigyen be, adjon nekem gyógyszert, injekciót az orvos és vigyen be a munkahelyemre, mert a gyerekeknek kell a pénz. Ez nyolc óra körül volt már.

Szóval négy órája én már szenvedtem. És akkor az Aranka meglátott és mondta, hogy mi van veled? Mondtam, hogy oltárira fáj a hasam, nagyon durván. De már úgy, hogy alig bírtam menni. És akkor bevitt az irodába, lefektetett a kanapéra, felhúztam a hasamnál, és akkor látszott itt egy nagy kék folt, kék-fekete folt. És mondták, hogy Attila hasba rúgott? Mondtam, hogy nem, semmi, nem bántott. És akkor már Aranka tudta, hogy valami komolyabb bajom van. Belső vérzése volt. A ciszta, meg az ödéma, meg a daganat szétrobbasztotta

a petefészketem, ez volt az első ilyen csúnya dolog. És én körülbelül hat órát voltam még fent vele. Szóval életveszélyes... ilyen életveszélyes állapotba kerültem.

2013, 2012 telén a nyakamba, vagyis úgy éreztem, hogy a torkom nagyon-nagyon csúnyán be van gyulladva. Folyamatosan gümők voltak és nagyon-nagyon fájt. És körülbelül három hónapig jártunk fül-orr-gégészetre, mindenhol gyulladáscsökkentőt írtak ki, mert ők is érezték. Január végén egy fiatal doktornőt fogtam ki a fül-orr-gégészetten. És mondta nekem, hogy elmondtam, hogy mi a problémám, meg hogy már három hónapja mi van. És mondta, hogy hát persze hogy nem, ezt nem értem, hogy miért nem veszi senki észre? És azonnal ráírta, hogy azonnal, sürgősségi nyaki ultrahang, kérdőjellel, daganat. És mondtam, hogy tessék? És kimentem az udvarra, Maris a szomszédom, ő a barátnőm is, ő vitt el és mondta, hogy jó, elolvastam a diagnózist kérdőjellel, mondtam, hogy én ezt nem csinálom végig. És mondta, hogy de! Na és ott mondtam, hogy nem. Tehát megmakacsoltam nagyon durván magam és nagyon durván leordította a fejemet, kaptam egy kis nyaklevest is, ez tett helyre. És elvitt a nyaki ultrahangra. Tovább, endokrinológushoz, daganat. Mondtam, hogy oké. De akkor már nem sújtott le annyira és kerestünk egy magánorvost. Mert nyilván állami céghez, hogyha mentem volna, államilag mentem volna, akkor én már nem élnék. És egy magánorvost kerestünk. És a vizsgálatok is nagyon durvák, nagyon kemények voltak. Na, ott kiderült, hogy tényleg az van, ami van.

Imola nagyon-nagyon sokat segített, rengeteget. Amikor látja azt, hogy én beteg vagyok, vagy nem tudom csinálni a dolgokat, akkor nagyon-nagyon megijed. Először megijed, utána félt, és utána segít. És minden percben, anya mit csináljak, hogy csináljam, hogyan csináljam? Megijedt, nem akart... megijedt attól, hogy egyedül marad, kire marad. Bennem is volt egy ilyen, amikor a pajzsmirigyemet vizsgálták, bennem is volt egy ilyen. És akkor beszéltem a Téssel, a keresztanyjával, vagy az Arankával, hogy ha velem bármi történik. Mert erre is számíthattam volna. És mindent, mindent úgy akartam csinálni, hogy jó legyen. Hogy neki jó legyen, Imolának. Úgyhogy megbeszéltük az Arival, az Arankával, vagy a Téssel, hogyha velem történik valami, akkor tinálatok legyen Imola. Szóval kemény volt, nagyon nehéz volt, nagyon nehéz időszak volt, de túléltem és megoldottam. Mert én akkora, amúgy egy akkora túlélő vagyok, hogy eszméletlen! Engem nem lehet csak úgy kilőni! Bizony!”

Házasság

Zs: „Mindig, amikor elmentünk dolgozni reggel hatkor annyira tetszett, ez olyan élmény volt, olyan csodás volt, hogy senki nem volt az utcákon csak mi, én és Imola. És Imola már akkor nagyon beszédes volt, rengeteget csacsogott, és nem hallatszott semmi egész Tiszadobon, csak Imolának a csacsogása, a beszéde. És én meg imádtam, és mindig mondtam, hogy csacsogj, beszélj, mert akkor tudom, hogy itt vagy a hátam mögött!”

Imola egyéves volt, akkor kerültünk, Attilának, már a páromnak nem volt munkahelye Nyíregyén, elveszítette. És igazából csak a GYES-ből éltünk és a családi pótlékból. És vagy neki, vagy nekem munkát kellett keresnem. És volt egy friss GYP asszisztens papírom, ráadásul kitűnőre, és ezért Aranka felajánlotta, hogy jöjjünk ide Tiszadobra. Én beállok dolgozni és a párom pedig, Artilla, Imolával otthon lesz GYES-en. A párom foglalkozott vele, míg én dolgoztam.

A falu nagy szépsége, a falu erőssége az, hogy mikor idekerültünk, akkor is vagy tíz kocsmája volt. Minden falu erről híres. Hál' Istennek már most egy sincsen. És olyan társaságba keveredtem, ahol mindig alkoholt ittak, rengeteg alkoholt ittak. És a végén ezt az alkoholt, már nem tudta leállítani. Alkoholista lett a párom. És nagyon sokszor a munkahelyemről haza kellett rohannom, és el kellett Imolát vinnem magammal.

Volt olyan karácsonyunk, amikor életem első bejglijét sütöttem meg, és ezt is az Aranka adta a receptet. Életem első bejglijét sütöttem meg. Nagyon jól sikerült, sehol nem repedt meg, nagyon jól sikerült. És akkor ilyen egész csirkét sütöttem meg, egy kiló sót rányomtam, meg minden. Ezt is kaptam ezt a receptet, tényleg nagyon készültem, hogy közös, együtt, közös karácsonyunk legyen. Majdhogy nem az első. Az Imoláé is meg, hogy a családdal együtt legyünk. Nem az első, a második, úgy hiszem, vagy a harmadik. De, amikor ilyen nagyon-nagyon akartam, a harmadik karácsonya volt Imolának,

nagyon-nagyon akartam, hogy egy igazi családi hangulat, meg minden meglegyen. És emlékszem, hogy tők részegen beállított a párom, az Attila és akkor egy másik emberrel, ő egy volt állami gondozott volt, nem fogom..., mindegy. És ők beállítottak full részegen. Meghívtam azt a volt állami gondozottat is, hogy neked nincsen családod, senkid, gyere és karácsonyozz nálunk. Nem tudtam, hogy full részegen fognak bejönni hozzánk. És ott elkezdtek, ott az asztal felett összekaptak és verekedtek. De úgy a karácsonyi asztal kellős közepén, meg minden. Úgyhogy mi kimentünk a gyerekemmel Szenteste és a kastély környékén sétáltunk december 24-én mínusz tíz-tizenöt fokban, nem tudom hány óra hosszágig, amíg le nem csitult minden a házunkban.

Volt olyan, hogy apósom rohant, hogy gyere, mert Attila részeg és éppen a hajánál fogvást húzza végig az udvaron a gyereket. És azt se tudom, hogy hogy rohantan, otthagytam csapot-papot és mentem a gyerekemért. Vagy amikor tört zúzott otthon. És a menedéket, azt úgy találta meg Imola, hogy mindig, nagyon sokat dolgoztam voltam a konyhában, amikor nem dolgoztam nyilván. És akkor főztem és a gyerekek is ott volt velem a konyhában, de az asztal alatt. És ő ott talált menedéket, ő ott játszott nagyon sokáig, körülbelül három-négy-öt, öt hónapig, öt hónapig ott játszott. És én nem azt csináltam vele, hogy gyere ki cicám, csaltam ki, nem. Amikor éppen főtt a kaja és tudtam, hogy idő kell neki míg fő, levettem egy kicsit a lángot, akkor bebújtam én is az asztal alá és közösen játszottunk. Mert tudtam, hogy neki, neki erre van szüksége.”

I: „Első emlékek, amik eszembe jutnak? Mindig anyával voltam. Mindig ott volt mellettem anya. Mint egy megmentő. Tényleg. Mindentől megmentett. Ott volt mellettem mindig, ha úgy látta, hogy nem jól csinálod dolgokat, nem jól tanulok, akkor szólt, figyelmeztetett. De volt olyan mikor hagyta, tudta, hogy rosszat csinálod, de hagyta, hogy hagy tanuljak belőle. De ha baj volt, mindig ott volt mellettem és megvédett.

Nekem jó emlékem a régi időkről nem igazán maradt meg, ugye édesapám miatt. És inkább az ő emlékeire tudok gondolni, mert azok nagyon megmaradtak bennem. Igazából nem sok emlékem maradt meg, mert tényleg szörnyű gyerekkorom volt édesapám miatt, és tényleg csak azok maradtak meg, amiket édesapám művelt.”

Zs: „S az, amikor már a gyerekem, mikor óvodába járt félt attól, hogy az apja megy érte, mert szégyellte az apját. Vagy az, amikor szóltak nekem,

hogy Zsuzsa gyere, mert az udvaron majdhogyan nem bántja a gyereket itthon és hazarohantam és mondtam, hogy itt volt elég. Félttem az egyedüllétől, meg attól, hogy mit fogok csinálni, meg hogy fogom csinálni és meg tudom-e csinálni. Nem tudtam, hogy hogy fogom én ezt tudni megoldani azt, hogy dolgozom tizenkét órába és hova teszek egy óvodás gyereket? Mondjuk, hogy ébresztem fel, mert reggel nyolctól este nyolcig, vagy este nyolctól reggel nyolcig, hogy ébresztem fel? Vagy, vagy, hogy hozom el az óvodából? Csomó ilyen kérdés volt bennem. De az nem merült bennem fel, hogy velem mi lesz, vagy az én lelkeimmel, hanem hogy a gyereket, hogy fogom tudni elrendezni, hogy fogom tudni megoldani neki a dolgait.

Mikor elment Attila, akkor egymást erősítettük ilyen téren. Hihetetlen, hogy öt-hat éves kislányban ilyen van. Én nem gondoltam volna, egymást erősítettük. Ő is csinált valami jót, amitől nekem jó volt, és én is csináltam valami jót, amitől neki jó volt. Szóval egymást erősítettük, és ő ezt tudta.

Nagyon kemény volt, mert a, mert a munkahegyem az olyan beosztás volt, hogy reggel hattól este nyolcig, meg fél egytől este tízig. Szóval pont az az időszak, amikor a gyerekemmel kell, hogy legyek. És nagyon el voltam keseredve, nem tudtam, hogy mit csináljak. És Imola is érezte ezt és mindig mondta, hogy anya megoldjuk. Anya, lesz mindenre megoldás, nagyon jó lesz! Meg ő játékosan próbálta. És nagy nagyon sokat segítettek például a kastélyban lévő portások, mert még bent laktunk a kastély területén. És amikor én dolgoztam, akkor a portások voltak Imolával. Szóval ott játszottak Imolával, meg-etették, megitták, és foglalkoztak vele, amikor én, mert nekem muszáj volt elmennem dolgozni.

Meg volt egy kutya, a Fillérke. És a Fillér ő, ő hősiiesen helytállt Imola mellett mindig. És szerintem, hogyha bárki kezét emelt volna Imolára szerintem szétépte volna.

Muszáj volt megtanítom arra, hogy egyedül hazamész, egyedül, egyedül mész az iskolába, vagy felöltözöl. Volt rá precedens, Úristen, télen, mikor a gyerekem rövidnadrágba ment iskolába. Ezt nem hiszem el! Mert neki az tetszett. Mert neki az tetszett és úgy ment el iskolába és én pont mentem nyolckor hazafelé biciklivel: Zsuzsa hallod! Hát nézd meg, az Imola meg rövidnadrágba ment iskolába! Tessék? Rohantam be a suliba, mondom, tényleg rövidnadrágba ment jött a gyerek el? Igen, igen, de azt mondja van, mert az iskolába is vannak ilyen félretett cuccok, hogyha netántán baleset vagy probléma lenne, akkor legyenek és gyorsan ráadtak

egy melegítő alsót. Mondtam, hogy rohanok haza és hozom a ruháit!

Vagy amikor nagyon lázas volt, akkor nyilván otthon maradhattam vele táppénzen. De volt rá precedens, amikor nem tudtam ott lenni, ott lenni vele. Sajnos, volt rá precedens, hogy nem írtak ki táppénzre engem, hanem nekem dolgoznom kellett. És meg kellett a gyerekeket tanítom arra, hogy ez Kalmopyrin, ez arra való, ez Algopyrin, ez erre való. Hogy mi micsoda. És hogy mikor mit vegyen be. Telefonon mindig hívtam, hogy cica, vedd be ezt a gyógyszert vagy azt a gyógyszert. És hatévesen őt már megtanítottam, mert muszáj volt.

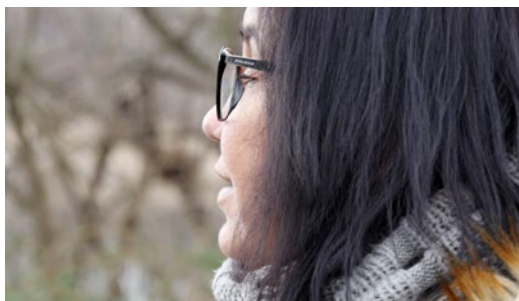
Hamarabb fel kellett ilyen téren nőnie. Hamarabb meg kellett tanulnia ilyen dolgokat, amiket más gyermekeknek később kell nyilván megtanulni. Neki muszáj volt ezeket a dolgokat hamarabb megtanulni, hogy tudjunk élni, hogy élhetőbbek legyünk.”

Gyermekvállalás

Zs: „Én nagyon-nagyon szerettem volna gyereket! És a végig a terhességet is, oké, hogy egyszer-kétszer kórházba kerültem, de ilyen nagyon óriási boldogsággal vittem végig az egész terhességemet. És rengeteget sétáltam és rengeteget beszéltem így a magamba, mintha érezné a gyereket, hogy mit mondok. És nagyon sokszor nagyon sokszor volt az, hogy leültem és így gondolkodtam, hogy Istenem milyen lesz, hogyha majd megszüli Imola, megszületik a gyereket. Milyen lesz utána, mennyire leszek majd képesek ezekre, hogy felneveljem, vagy hogy ellássam a saját gyerekeket. Mert igazából ezekkel nem voltam tisztába. És amikor először megláttam Imolát! Istenem! Hát akkor, hát az nagyon nagy volt! Picit itt megvágta itt a kis fejcskáját, ahogy császároztak. Picit itt vérzett neki és megijedtem, mondták, hogy ne, ne, ne ijedjek meg, mert nincsen semmi baj. És akkor láttam, hogy a jobb lábfejen, van a közepén egy anyajegy. Mondtam, hogy hát ez különlegesség! És mondtam, hogy ő különleges baba.”

Fiatalkor Tiszadobon

Zs: „A legjobb gyermekkor volt. Tehát, szóval, ezt a gyermekkorot senkinek semmiért nem adnám oda, ááá a gyerekeknek. De másnak nem. Tényleg nagyon jó gyermekkor volt. És mindenki élhetett, úgy ahogy akart. Keretek között nyilván, de, de élveztük. Annyira jó volt! Rengeteg buli. Tehát olyan volt, mintha minden évbe a háromszázhatvanöt napból háromszáz napot fesztiválóztunk volna. És ez nagyon jó volt, igen! Egy ilyen fesztivál. Szerettük. Annak ellenére, hogy amilyen híre volt, hogy itt majd még jobban fogják ütni, bántani az embert, meg... rossz híre volt Tiszadobnak más intézetek felől. És amikor mondták, hogy én is ide kerülök, nyilván én is nagyon félttem és megijedtem. De szerintem egy napig se tartott ez a félelem.

Igen, kilencvennégybe kerültem Tiszadobra és tíz évig voltam itt. Először mikor idehoztak Tiszadobra bennünket, először bevittek minket egy társalgóba, ott voltunk huszonöt vagy harmincan. És ő beszélt, még nem tudom hány nevelő ült még mellette, és ő engem irritált, mert folyamatosan engem nézett. És irritált és fel akartam állni és bokán akartam rúgni, hogy engem ne nézzél, mert irritálsz. Ennyire. Szóval, de ezt csak gondolatban játszottam el, nem mertem én senkihez se oda menni. Ez az ember volt az, aki észrevette bennem, amikor idejöttem, ilyen hosszú, négy-öt számmal nagyobb kapucnis melegítő felsőt viseltem mindig, általában sötét színűeket és melegítő alsót. És én így mászkáltam. El akartam rejtőzni, el akartam bújtam, nem akartam, hogy senki, nem akartam, hogy lássanak. És így, így tudtam elrejtőzni. De ő volt az, az Illésné Áncsán Aranka, aki, aki, aki ő megnyitott engem, kinyitott, mint egy, mint egy rózsát, mintegy virágot, amikor a napfény hatására kinyílnak.

Mindig, amikor feljött a szobámba, akkor próbált viccelődni velem, hogy ne legyek szomorú. És akkor vagy a *Macskajaj*ból, vagy valamilyen szindarabból, vagy de a kedvencem az *Indul a bakterház*ból

mondott részleteket. És elneveztem Tésasszonynak, Tekintetes Asszonynak, úgyhogy mai napig az ő neve az én számomra a Tésasszony.

Reggel hatkor volt ébresztő, minden nap, nem, hétfőtől péntekig. Hattól-hétig a reggeli tevékenységet nyilván el kellett végezni, a személyes tisztaságot és a körlet tisztaságát beleértve. Utána pedig lementünk reggelizni az ebédlőbe. Az az intézettől körülbelül, közvetlen mellette volt az ebédlő, egy óriási ebédlő, ahol körülbelül kétszázötvenen is befértek. Fél nyolc, háromnegyed nyolcig lehetett reggelizni, utána pedig hét ötvenkor volt az első csengetés. Gyermekvárosba volt egy nagyon jó szakmunkásképző iskola, az Illku Pál szakmu, Szakképző iskola. És ott először nekem mikor idejöttem, azt ajánlották, hogy iratkozzak be a házvezetőnő képzőbe. Nem tudtam, hogy mi ez. Konkrétan semmit nem tudtam. Tényleg nagyon tudatlanul jöttem ide. És mondtam, hogy rendben, hát biztos tudják, hogy nekem mi a jó, eddig is mindig megmondták a tutut, a tutit, úgyhogy nem is mertem ellenkezni. Nem volt igazából olyan, hogy akkor abban a percben ellenkezzem, vagy bármi legyen, tehát nekem olyan még, úgy éreztem, hogy nincs jogom.

Először a matek tanár meg az informatika tanárom látta meg ezt bennem, meg nyilván az osztályfőnököm. És utána annyira jól támogattak, de az intézeten belül is, a gyermekotthonon belül is.

Én, amikor állami gondozott voltam, nagyon durva, én, én nem mondtam azt magamról, hogy én cigány származású vagyok. És rengetegen voltunk így. Mi a cigányokat, ahogyan hallottuk, sztereotípiá, elítéltük mi is. Mi nem vagyunk cigányok, mi állami gondozottak vagyunk. De, amikor kiléptünk valahova, Nyíregyre, vagy bárhova, akkor éreztük valami rosszat, valami negatívot. Amikor elmentünk kirándulni is, nagyon-nagyon lehetett érezni, és folyamatosan a nevelő seggébe voltunk kamaszként, tinédzserként. És monda, hogy menjetek már valahova, menjetek nézzetek szét, menjetek. Nem, nem mentünk, mert féltünk.

Aranka néni, az Illésné Áncsán Aranka csinált egy ilyen kutatást az intézeten belül, hogy a lényege az az volt, hogy ki mennyire vállalja fel a cigányságot. És monda, hogy borzalmas adat jött ki. És akkor egy nagyon jó ötlete támadt, hogy csinál cigány klubokat. Arról rengeteg napló van meg fényképek. És a cigány klubon keresztül ismertette meg velünk a cigányságot. Hogy ne csak azt a részét lássuk, ahol cigányok lopnak, csalnak, hazudnak, és minden rosszat elcsinálnak, hanem, hanem a jó részét is. Ez volt az egyik oldala. A másik oldala pedig, hogy

ismertesse fel bennünk, hogy mi is roma származásúak vagyunk.

Letettem az érettségit, utána pedig az Aranka monda, hogy a Tésasszony, hogy jó, akkor próbáljunk ki. Tiszalökön volt egy gyógypedagógiai intézet és ott egy évig dolgoztam. És jó volt, megálltam a helyemet, jó volt, de igazából, amikor kikerültem az intézetből óriási pofáncsapás volt. Rettenetesen. Tehát az, hogy elmentem albérletet keresni, vagy munkahelyet. Míg felvettem a, beszéltem telefonon, meg minden, addig azt mondták, hogy persze, természetesen van hely. Minden van. Minden is van. De, amikor megláttak, akkor azt mondták, hogy hát már betelt. Köszönjük, már betelt. És nagyon sokszor ezt kaptam, ez volt az első.

Felkészített, az életre, de mégsem. Ezt hogy lehet megfogalmazni másképpen? Felkészített, de mégsem. Szóval, szóval a nagy pofáncsapások akkor értek, mert addig mindig a kezembe adtak mindent, a tenyerembe adtak mindent, ha problémád volt, elmondtad, nem voltak sztereotípiák, nem voltak előítéletek, szóval minden. Egy burkot alkotott ez a gyermekváros.

Tényleg nagyon szerettem itt lenni. Itt lettem gyerek, itt lettem tinédzser és itt is nőtem fel. Ez a hat és fél, hat-hét év ez nagyon-nagyon pozitív nyomot hagyott az életemben.”

I: „Igazából sokat nem mesélt nekem, mert sok rossz emléke van ezzel kapcsolatba. És nagyon nem akart nekem erről mesélni. De, amit tudok, hogy intézetben nőtt fel, volt egy barátnője, meg ugye Lacus, aki itt volt. És hát nagyon jól kijöttek egyébként, nagyon jóba voltak így hárman. És szerintem, én úgy gondolom, hogy anyának ez kellett az intézetbe, hogy ezt mind túlélje. Hogy el tudjon idáig jutni. Rossz emlékek és például, ha nekem lenne egy gyereke a közeljövőbe, én se mesélnék neki a rossz emlékeimről. Mert nem, nem érdemli meg.”

Gyermekévek emlékei, Nyírbátor

Zs: „Ezerkilencszáznyolcvanöt nyarán kerültem, rengetegen mentünk akkor Nyírbátorba a picik,

öt-hat évesek. És sorba állítottak bennünket, és nem értettem a miértjét. És akkor mondták, hogy te balra, te balra, jobbra. Nyilván a balra az a barna bőrűeknek szólt, a jobbra pedig fehér bőrűeknek. És meg is kérdeztem, hogy ők miért mennek jobbra, miért kell oda menniük, nekünk meg miért kell másik irányba állnunk, másik oldalra állnunk? Nem kaptam rá választ, csak annyi volt, hogy mert csak. És akkor kerültem igazából Nyírbátorba.

Ott kezdődött el minden, ami megtört először. Nagyon sokat megtört. A gyermekkorom körülbelül kilencven százaléka ilyen bántalmazásból él. Nem csak engem, hanem a sorstársaimat, a „testvéreimet” is ugyanolyan bántalmazások érték, mint engem. És szörnyű volt ezt megélni, átélni és látni, hogy a mondjuk a sorstársaimat is ugyanúgy bántják. Mindenféle bántalmazás előfordult ott, bármire, ha gondol az ember. A bántalmazást nagyon sokan akár az igazgatóhelyettes, akár a nevelő, a gyermekfelügyelő, ha nem volt jó neki valami, akkor már bántott.

Volt olyan, hogy másodikos voltam, vagy harmadikos és zsebpénzosztás volt. És számológéppel számolta ki, hogy mennyi zsebpénz jár egy gyereknek, mennyit, mennyi marad bent a kasszában. És ő számológéppel számolt és én gyorsan fejben kiszámoltam, és mondtam neki. Tehát ezért egy, úgy megvert, hogy mert megmerem szólalni. Nyilván igaz volt, hogy az az összeg az jó volt, amit én mondtam. De nem azt a választ kaptam tőle, hogy ügyes voltam, köszönöm a segítségedet, hanem ezért megvert.

De volt olyan például, hogy előttem van egy éjszakás, még az arca is. Az az asszony az folyamatosan éjszakába ébresztette a gyerekeket, akiknek pisilni kellett, pisilnie kellett, mert sokan bepisiltek közülünk. Én nem voltam a pisilős fajtához tartozó, de engem is mindig felébresztett. És nagyon-nagyon sokáig kellett a vécén ülnöm. Mindig kibekiabált, hogy nem hallom! – a fülemben cseng, ahogy mondja, hogy nem hallom! És egy-két csepp kijött és mentem vissza aludni. És mindig elvette tőlem a paplant meg a párnát. Én egy sima lepedőn aludtam. És nekem az volt a rémálom, de nem rémálom volt, hanem valamilyen szinten reméltem, mai napig sokat gondolkodom rajta, ez ilyen felszabadító volt számomra, hogy azt álmodtam mindig, hogy jön vala, valamilyen nem ember, hanem nem tudom megfogalmazni, ilyen sárkányszerű, vagy nem tudom ki. Jön és elvisz. És felfele, fel a fellegekbe, és ez nekem akkor pozitív élményt okozott belülről, és ettől nyugodtam mindig meg.

Volt olyan gyerek, akit, akit a felismerhetet, felismerhetetlenségig vertek. Nem tudtak rájönni, hogy ki ő, hogy néz ki az arca, abban a pillanatban. Rengeteg verést kaptunk. És csak úgy. Ha volt valami fájdalmunk, vagy betegek voltunk, akkor nem mertünk szólani, mert akkor is bántottak bennünket. Például volt olyan, hogy elestem az udvaron és az ujjam, a kisujjam az kiment a helyéről, én akkor úgy hittem, hogy kiment a helyéről. A barátnőmmel bekötöttük az ujjamat papírzsebkendővel, és megkérdezték, hogy mi ez? Mondom semmi, semmi. És akkor egy másik gyerek mondta, hogy Zsu, el van törve Zsuzsának az ujsa. És nézték, megnézte, azt mondja, reccsent egyet, azt mondja, most már el van törve. És nem sírhattam. Nem, nem, mert nem mertünk sírni, mert ha sírtunk, akkor még többet kaptunk. Nagyon sokáig nem tudtunk sírni.

És a bántás az már olyan erős volt, hogy a zsebadástól, amit (hahah) érdekes, hogy annyit bántottak, hogy úgy bántottak bennünket, hogy egy idő után már nem éreztük. Mert, hogy annyira elzsibbadt a testünk. Annyira nem éreztük már a fájdalmat, csak voltunk. És azt vártuk, hogy mikor fárad el az az ember, hogy mikor tudja azt mondani, hogy most már elég. Mert addig, míg nem fáradt el, nagyon sokszor ütöttek bennünket. És soha nem jutottunk el az orvoshoz és a kórházba. Elvettek tőle, elvettek tőlünk minden jót, amit csak lehetett.

A cigány gyerekek, mint ahogy mondtam balra voltak a cigánygyerekek, jobbra a magyar gyerekek. A cigány gyerekeket kisegítő iskolába tették, jobbra pedig a magyar gyerekeket normál általános iskolába, volt olyan gyermekotthon. És kisegítő iskolába kezdtem el az elsőt és ott fejeztem be a nyolcat. Szóval így utólag én megnéztem az aktámat, hatéves kortól tizenkét éves korig kettő évente, két évente kellett volna, hogy legyen szakértői vélemény. Utána pedig három évente. De ez nem csak nálam, nagyon sok sorstársamnál nem volt meg.

Mindig úgy neveztek ilyen cinikusan, hogy okoska. Hehe. Vicces volt, mindig ezt mondták, hogy okoska, de ilyen cinikusan mondták ezt mindig. Elég szörnyű időszakunk voltunk túl, ilyen mini Auschwitznak nevezem Nyírbátort.

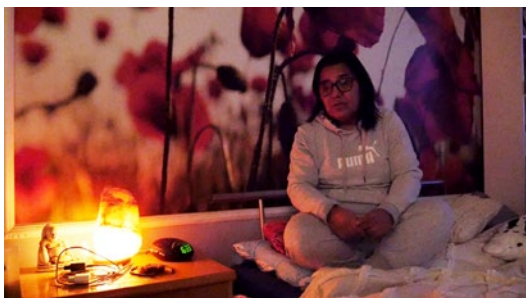
Folyamatosan gondolkodom ezen, nagyon sokat gondolkodtam ezen, hogy miért, miért volt ez így jó. Miért jó ez a közösségnek, az államnak, hogy szaktevélemény nélkül, csak úgy betegyenek bárkit kisegítő iskolába, és, és ott, ott, otthagyják, otthagyják és lehet, hogy ő tehetséges és nagyon jó képességű gyerekről van szó. Csak éppen nem akarják felismerni. Nem az, hogy nem látják, nem akarják

felismerni. És nálam is ugyanez volt a helyzet. Nem akarják felismerni.

Nekem Nyírbátor nem azt mondom, hogy semmit nem mond, meg, meg mondják, hogy nagyon sokan, hogy ne, ne gyere a múlttal, vagy ne, ne nézd a múltat, tekints a jövő felé! Szép és jó ez a mondat, de a múlt az enyém. A múlt az bennem van és én éltem át. Azt nem fogom tudni csak úgy letenni, bennem marad. Eltettem jó mélyre, vagy megpróbálom elhelyezni jól és inkább pozitív ember vagyok. Megtanultam pozitív ember lenni és pozitívan gondolkodni.

Megpróbálom szebbé, jobbá tenni a kis életemet, a kis világomat és azokat az embereket akik, akik negatívumként voltak jelen az életemben, azt minden tekintetben el, elhanyagolom őket. Közömbösek lesznek számomra. Mert az, hogy haragszom, vagy utálok, én, én nem haragszom, nem utálok senkit. Közömbös. És anyám is, akkor, amikor két-három hét múlva ráébredtem, hogy hoppá mi van, megtanultam közömbös lenni számom, számára, vagyis az én számomra az én anyukám közömbös lett. És ez a jó. Ettől tudok jól működni. Nem, nem tudom elfelejteni, de, ő egy ember. Megkérdezte valaki tőlem mostanába például, hogy megkérdezte tőlem, nem, nem fáj anyukád, meg minden, hogy például a születésnapod, vagy karácsonykor, vagy hogy egyáltalán anya. És akkor ilyen csípőből ráválaszoltam azt, hogy, érdekes volt ez a válasz tőlem, hogy ami nincs, az nem fáj.”

Első emlékek

Zs: „Az első élményem az Kislétán, egy ilyen speciális intézetben volt, ahol olyan gyerekek voltak, öt-hat éves korig, akiknek, akikről már lemondott a rendszer is. Mert vagy, vagy gyógyíthatatlan betegségben szenvedtek, vagy olyan betegségben, amit igazából már nem tudtak korrigálni, nem tudtak fejleszteni.

Kislétán az első emlékem az az volt, hogy volt egy barátnőm, úgy csak úgy neveztem, hogy

Moncsicsi. És nem emlékszem a nevére, csak anyyi, hogy Moncsicsi. Egy helységbe körülbelül olyan huszonnyolc-harminc, nem tudom körülbelül. Nem tudom mennyien, de nagyon sokan feküdtünk, rácsos ágyakba. És odamentem hozzá, hogy mintha éreztem volna, hogy valami baja van, és odamentem hozzá és mondtam, hogy mi a baj? Mondta, hogy hányt. Fél és hányt. És én mellé feküdtem. Nem tudom hány órákor volt, de sötét volt. És reggel úgy vettek ki az ápolónók az ágyból, és vittek egy másik helységbe át. Ezt a kislányt meg már vitték el, később tudatosult bennem, hogy ez a kislány mellettem halt meg.”

Születés

Zs: „Mikor anyukám terhes volt velem, akkor ő börtönbe került, már és börtönbe hordta ki a terhessége nagy részét is. És ott is, ott is születtem meg. De amikor, a megszületésemnél már halva születtem. Úgyhogy újraélesztés volt. És egyfajta oxigénhiány is keletkezett nálam. Ez kihatott a mozgásomra, és a nyelés illetve a később a beszédre is.

És utána visszakerültünk, a börtönnek volt egy olyan részlege, ahol anyukák a saját kisbabájukkal bent lehettek. És akkor anyukám csinált olyan dolgot velem, ami, amitől még jobban sérültem. Nyilván vissza akart kerülni a kórházba. Leejtett. Úgyhogy a szó szoros értelemben fejre ejtett. És akkor is olyan kárt okozott bennem, hogy az agytörzsnek arra a részére, amiért a szemhéjnak a, az idegrendszere, az ideg, idegei felelősek, az sérült.”

Ars poetica

Zs: „Mi motivál engem? Imola, Imola, meg, meg bennem nem tudom, hogy nem tudom, hogy lehet, hogy élet, az élet igazából, az hozta ki belőlem, hogy már csak azért is. Ez a makacsság ez bennem maradt, meg a gyermeki énem. És ezekből én nem akarok engedni. Én nagyon szeretem ezeket a dolgokat. Az, hogy nagyon szeretek élni az túlzás, hogy ha valaki ilyesmit mond. Én, én nem ez vagyok. De, de én erős vagyok és a sok rossz dolog, ami, ami ért engem, ami, ami történt velem, ezek megedzettek. Olyan erőssé tettek, hogy eszméletlen. És így bármilyen feladatot, én nagyon szeretem a kihívásokat. Ezek éltetnek, a kihívások amúgy. A feladatok és ezáltal tudok tovább élni.”

Felhasznált irodalom

- Biczó Gábor – Szabó Henriett 2024 *Én és Imola – Zsuzsa filmje*. Dokumentumfilm (60'40")
- Kovács Éva 2007 Narratív biográfiai elemzés. In Kovács Éva szerk. *Közöség tanulmány. Módszertani jegyzet*. Néprajzi Múzeum – PTE BTK, Budapest – Pécs. 375–398.
- Ricoeur, Paul 1999 Emlékezet – felejtés – történelem. In Thomka Beáta szerk. *Narratívák 3. A kultúra narratívái. Kijárat*, Budapest. 51–68.
- Ricoeur, Paul 2004 *Memory, History, Forgetting*. University of Chicago Press, Chicago.

